

36195, V. E. e

290/
1/99

Poučilo o kugi

in

o zdravstvenih odredbah, da se prepreči in zatara ta bolezen.

(Povzeto iz navodila c. kr. najvišjega zdravstvenega sveta.)

36195 1V 645 V E e

ba
po
sa
in
me
lol

tu
ot
ta
v
os
no

gl
le
vj
čc

a

b
p
n
n
E
E

Poučilo o kugi

in

o zdravstvenih odredbah, da se prepreči in zatara ta bolezen.

(Povzeto iz navodila c. kr. najvišjega zdravstvenega sveta.)

I. Kaj je kuga in kaj jo povzročuje.

Kuga (črna smrt) je nalezljiva bolezen, ki jo povzročuje kužna gliva (Pestbacillus). V Evropi se prikaže kuga le, če je bila sem zanesena, bodisi z obolelimi potniki, bodisi z okuženimi predmeti. Kužno obolenje se pokaže včasih samo na posameznih delih trupla, največkrat se pa truplo v celoti okuži, in sicer obolé najrajše in najprej mezgovne žleze, redkeje pljuča in še redkeje oboli prvotno koža. Obolele mezgovnice imenujemo bubone, bolezen na pljučih nazivljemo kužno pljučnico, lokalno obolenje kože se znači karbunkel.

Bolezen, omejena na mezgovnice, kaže navadno nekoliko boljši značaj, sicer pa tudi v takih slučajih včasih nastopijo težki splošni pojavi. Kadar je pa truplo splošno otrovano, kar se včasih šele pozno zgodi, takrat se vrši bolezen čestokrat prav hitro; takrat se pojavljajo znaki ostrupljenja krvi (Septikämie) — navadno s krvavitvami v najrazličnejših delih telesa, — ali pa gnojenja krvi (Pyämie); gnojivte nastanejo osebito v pljučih, jetrih, obistih in v koži; splošno okuženje konča pogostokrat, če tudi ne vselej, s smrtjo.

Kugo povzročuje, kakor že omenjeno, posebna, samo z mikroskopom vidna kužna gliva (kužni bacilus, Pestbacillus), ki se dá tudi umetno gojiti in izvun človeškega života lahko nekaj časa živi. Vendar je ta gliva (bacil) splošno malo uporna zoper gotove vplive, n. pr. zoper visoko vročino, solnčne žarke in kemične tvarine (takozvana razkužila), če le ti dovolj močno in dolgo vplivajo.

Za hitro usušenje v višji toploti je celo jako občutljiva; nasprotno pa obdrži gliva, ako jo počasi sušiš, n. pr. pri toploti med 15 in 18 stopinj C., otrovnost do 4 tednov.

Največkrat vstopi kužna gliva v človeško telo skozi kožo, dihala ali prebavni trakt, osebito usta. Sicer je na vsakem mestu kože vstop mogoč, vendar pridejo razgaljeni deli telesa, posebno roke in noge, v prvi vrsti v poštev, ker so leti največkrat poškodovani, in rane v koži olajšajo glivi vstop; pa tudi, če je koža popolnoma brez vsake poškodbe, se kužna gliva lahko vdrgne v isto s perilom, obleko ali s prsti, in se tako otroviš. Na vstopnem mestu se navadno nič posebnega ne pokaže, pač pa obolé bližnje mezgovne žlezice, otečejo, postanejo boleče, — napravi se bubon.

V dihalih gliva lahko prodere na poljubnih in celo na popolnoma nepoškodovanih mestih; če vstopi v nosnici, nastane prvotni bubon v mezigovnicah na vratu; če pa pride v sapnik in pljučne mehurčke, potem v teh povzročuje vnetje, takozvani kužni katar in kužno pljučnico.

Od prebavnega trakta je vpoštevati le usta in žrelo, osobito pa mandelje; prvotni bubon sedi potem na vratu.

Kužna gliva se nahaja v obolelem životu na vseh mestih, kjer so se pokazali znaki kuge, in v vsebini, oziroma iztrebkih obolelih delov telesa; tako v bubonih, v slinah in pljunkih pri kužnem kataru in kužni pljučnici. Kadar je vse truplo otrovano, se nahaja gliva tudi v krvi, v izbljuvanem, v blatu, včasih tudi v skalni vodi in žolu.

Prenese se torej gliva na zdravega človeka po imenovanih izmečkih ali odpadkih, in sicer neposrednje ali pa posrednje po stvareh, ki so s temi tvarinami onesnažene, n. pr. s perilom, z obleko ali obvezili.

Po zraku se gliva le na male daljave prenese, in sicer s kašljanjem bolnikov, ker se nahaja gliva v najfinejših kapljicah sline in se ž njo lahko razprši po vzduhu v bližnjo okolico.

Tudi muhe in krisesajoči mrčesi (bolhe, stenice) lahko prenesó glivo, če je njih telo s prej imenovanimi izmečki prišlo v dotiko.

Slednjič prenašajo in razširjajo kužno glivo še one živali, ki same od sebe za kugo obole, n. pr. podgane in miši; no, pri teh živalih pospešuje medsebojno okuževanje še ta okolnost, da zdrave živali glodajo in uporabljajo za kugo poginjene.

Tudi mačke zbolé same od sebe za kugo, ker so za kužno glivo prav občutljive in pridejo lahko s podganami in mišmi ali njih odpadki v dotiko. Vse te živali prenesejo kužno glivo na človeka, če pride letá ž njimi ali njih odpadki neposrednje ali posrednje v dotiko; druge živali pa, ki žive v našem okolišu, so več ali manj za kugo neobčutljive, no, pa tudi ne pridejo tako lahko v priložnost, da bi se okužile.

Nekako 2 do 7 dni po okuženju se prikažejo prvi znaki bolezni.

Dotičnik, ki se je okužil, se čuti včasih 1 do 2 dni oslabelega: glava ga boli, slabosti ga obhajajo in v glavi se mu vrti; včasih pa prične bolezen naenkrat s hudo mrzlico, prav hudim glavobolom in bljuvanjem in intenzivno vrtoglavostjo.

Bolnik sicer do smrti lahko ostane pri zavesti, vendar je ta navadno mótna, dostikrat pa nastopi popolna nezavest. Značilna je opotekajoča hoja, težák, momljajoč govor; pogostoma se bolniku meša in izkuša zbežati. Izraz obličja je navadno bolesten, ali veselo-zmešan, malokdaj boječ. Prikažejo se buboni, potem znaki kužnega katara in kužne pljučnice; slednjič, kadar je že vse truplo otrovano, nastopijo čestokrat karbunkli v koži in gnojivte v jetrih, pljučih in obistih. Telesna toplota je zvišana do 40° C; srce oslabeva. Sicer pa more znake kužne bolezni natančneje spoznati samo zdravnik, in naj se ta pri vsakem tudi le sumljivem slučaju takoj pokliče.

Kdor prebije bolezen, potrebuje še več tednov, celo mesecev, da popolnoma okreva. Mogoče je sicer, da potem še enkrat zboli za kugo, toda splošno lahko rečemo, da je človek, ki je enkrat prebil to bolezen, nekako zavarovan proti zopetnemu obolenju.

II. Profilaktične odredbe.

Profilaktične odredbe delimo v take, ki jih je izvesti, kadar preti nevarnost kuge, in take, ki jih je treba izvesti takrat, kadar se je bolezen že prikazala.

Sledeče odredbe je treba izvesti že takrat, kadar še samo preti nevarnost kuge:

1. Politična oblastva določijo strokovnjake, ki napravijo pri sumljivih slučajih potrebne bakteriološke preiskave. Isti se odpošljejo na mesto, kjer se nahaja sumljivi bolnik, ali pa naj se jim izroče kar najhitreje predmeti za preiskovanje.

2. Določiti je treba posebno bolnico ali odderek v njej, oziroma ustanoviti je treba tako bolnico, v katero se imajo za kugo oboleli ali sumljivi oddati.

Taka bolnica mora biti popolnoma izolirana; imeti mora razen prostorov za bolnike še več postranskih prostorov, in sicer za nastanjene strežniškega, oziroma zdravniškega osebja, za razkuževanje, oziroma za spravlanje predmetov, določenih za razkužitev; opravljena mora biti potem še z malo kuhinjo, prostorom za kopel i. t. d. Tudi mora biti pripravljena predsoba, v kateri strežniki kugobolnih lahko občejejo z drugim strežniškim osebjem, ne da bi prišli v neposredne v dotiko z njimi.

Bolniške sobe morajo biti zračne, tlak, stene in pohištvo pa tako napravljeni, da jih je mogoče dobro snažiti in razkuževati.

3. Pripravniki prostori, oziroma izolirane barake, morajo biti na razpolago za sprejem onih oseb, ki so občejevale s kužnimi ali sumljivimi bolniki, in katerih se ne sme pustiti v svojih stanovanjih.

Tudi v teh prostorih mora biti tlak, stene in pohištvo tako, da je razkuženje in snaženje lahko izvršiti.

4. Pravočasno je treba poskrbeti potrebno zdravniško in strežniško osebje, sredstva potrebna pri prenašanju in prevažanju bolnikov in mrličev; pripravljeni morajo biti razkužilni aparati in razkužila, kakor tudi osebje, izučeno v razkuževanju.

5. Razen onih splošnih zdravstvenih odredb, ki tako vselej pridejo v poštev, kadar preti kaka epidemija, je treba še posebno paziti na snažnost života in stanovanj; zabraniti je torej vsako nakopičenje odpadkov in smeti v stanovanjih po hišah in ulicah; stanovanja ne smejo biti prenapolnjena; temni, vlažni in malo zračni prostori naj se ne uporabljajo.

Kar se tiče odredb pri nastopu kuge, je opomniti sledeče:

1. Če je sum opravičen, da je kdo zbolel za kugo, je nemudoma obvestiti o tem krajno oblastvo (županstvo), in potem tega politično okrajno oblastvo (okrajno glavarstvo), ki zopet najkrajšim potom naznani to političnemu deželnemu oblastvu (deželni vladi) in ministrstvu za notranje stvari; bolnika pa je prenesti kar najhitreje v že poprej določeno in pripravljeno izolirano bolnico, ako se taka v dotičnem kraju nahaja. Voz v katerem je bil bolnik prepeljan, ali nosilnice, v katerih je bil prenesen, je treba na spodaj navedeni način razkužiti.

Preselitev v bolnico se sme le tedaj opustiti, če je mogoče bolnika in njegove strežnike v stanovanju popolnoma izolirati, kakor tudi izvesti tam vse preprečilne odredbe, in to tako strogo, kakor v posebni bolnici za kugobolne.

Toliko časa, dokler ni bolnik prenesen v bolnico, se morajo odstraniti vse osebe iz okolice bolnikove, izvzemši strežnike; odpadki, posebno pljunki, skalna voda in blato, pa se morajo skrbno razkužiti, kakor bode še pozneje navedeno. Ko je bolnik odpravljen iz stanovanja, v katerem je bival, se mora letó imeti zaprto dotlej, dokler se natanko ne dožene, kakšno bolezen ima dotičnik.

Kadar je pa dognano, da imamo opraviti s kugo, je treba vse prostore, v katerih je bolnik bival, kakor tudi vse stvari, s katerimi bi bil prišel lahko on ali njegovi odpadki v dotiko, primerno razkužiti.

2. Tiste osebe, ki so občevale bodisi tudi le s kugosumljivim bolnikom, je treba izolirati in zdravniško opazovati dotlej, dokler se ne dožene diagnoza. Tako izoliranje in opazovanje je moči izvršiti v stanovanju, če se dá letó popolnoma zapreti; drugače treba take osebe spraviti v izolirano bolnico, oziroma v bivališča, že poprej določena v ta namen. Če se je dotična bolezen izkazala v resnici kot kuga, morajo prej navedene osebe celih 10 dni ostati izolirane; ako oboli pozneje tudi med temi osebami kdo za kugo, se mora izoliranje nebolelih oseb podaljšati za nadaljnjih 10 dni, počenši od zadnjega slučaja obolenja; z bolniki je postopati, kakor je bilo že zgorej omenjeno. Obenem se ima razkužiti perilo in posteljna oprava, potem obleka izoliranih oseb, tako kakor bode pozneje povedano.

Zdravnike, ki imajo opraviti s sumljivimi bolniki, ali ki tudi kugobolne pozneje zdravijo po stanovanjih, ni izolirati; vendar imajo letí potrebno razkužitev na sebi samem izvršiti in tudi za to skrbeti, da se v stanovanjih onih kugobolnih, ki jih zdravijo, izvrše vse razkuževalne in varovalne naredbe tako natanko kakor v bolnicah za kugobolne. O teh naredbah se bode govorilo še pozneje.

Ono osobje, ki je imelo pri prevažanju kuge sumljivih ali kugobolnih opraviti, se ima sicer tudi izolirati in zdravniško opazovati, vendar se pa sme tako osobje za enake opravke še nadalje porabljeni, sicer pa veljajo tudi za tako osobje iste razkuževalne in varstvene odredbe, kakor bodo pozneje za strežnike pri kugobolnih navedene.

3. Če se nahajajo v hiši, v kateri se je pripetil slučaj kuge, zelo slabe higienične razmere, ali pa, ako so se pripetili v eni hiši hitro zaporedoma slučaji kuge, je treba, ako le možno, tako hišo popolnoma izprazniti in potem temeljito osnažiti, oziroma razkužiti. Pri tem treba paziti na razne mrčese in tudi na to, se li v tej hiši, osobito v onih prostorih, v katerih ljudje bivajo (dvorišča, skednji, hlevi, kleti, podstrešja, hodniki, sobe), nahajajo podgane in miši; v tem slučaju je treba uničiti imenovane živali ali letém zabraniti, da ne morejo priti v imenovane prostore.

4. Kako je ravnati z okuženimi ladjami v pristaniščih, zato imajo dotična oblastva že tako posebna navodila.

5. Ko je bil za kugo sumljivi bolnik sprejet v za to določeno bolnico, in tudi takrat, ako tak bolnik ostane v svojem stanovanju, je treba poskrbeti, da se kar najhitreje dožene prava bolezen; to je stvar zdravnikov, ki imajo o načinu, kako to

dognati, že itak navodila v rokah. V obče pa se morajo izvesti vse one razkuževalne in varstvene naredbe, ki pridejo v poštev pri resnično kugobolnih. Te naredbe so sledeče:

Odpadke bolnikov, posebno pljunke, scalno vodo in blato, je treba prestrézati v posode, v katerih je lizolova raztopina. Čese pridene tem odpadkom toliko vodene lizolove raztopine poljubne koncentracije, da so v vsej zmesi vsaj 3 odstotki lizola, in če se še poskrbi, da se ta lizolova raztopina enakomerno pomeša z odpadki, potem se hitro in sigurno uničijo kužni bacili; šele tako razkuženi odpadki se smejo na navaden način odstraniti. Da bi se nerazkuženi odpadki v stranišča in kanale odpravljali, pa se ne sme nikakor dopuščati.

Vsi predmeti, ki so morebiti prišli v dotiko s kugobolnimi ali njih odpadki (torej pred vsem telesno in posteljno perilo, obleka, vsa posteljna oprava, instrumenti i. dr.) se morajo dobro razkužiti in sicer bodisi v razkuževalnem parnem stroju vsaj pol ure, bodisi z najmanj 3 % vodeno lizolovo raztopino; s prav tako raztopino je razkužiti ostanke jedil, pijač in zdravil kugobolnih. Jedilna oprava bolnikov (vilice, žlice, noži, krožniki, posode) se mora razkužiti s 3 % lizolovo tekočino; preden jo pa zopet uporablja bolnik, seveda toliko časa spirati z vodo, da izgine vsaka sled po lizolu. S kopalno in umivalno vodo bolnikov je ravnati kakor z odpadki.

Tiste predmete, ki jih ne more razkužiti strežniško osebje v bolniški sobi ali k tej pripadajočih postranskih prostorih, in katerih razkužitev ne kaže odlašati do izpraznjenja bolniške sobe, je treba zaviti v rjuhe, napojene v 3 % lizolovi raztopini, potem spraviti v bolnikovi predsobi, oziroma v posebni vreči, da jih potem odnese razkuževalni sluga. Letá mora nositi med prenašanjem in razkuževanjem dolgo, pralno halo, katero odloži po končanem delu in potem tudi razkuži.

Potem, ko je bolnik ozdravil, se mora v gorki kopeli z zelenim milom dobro osnažiti.

Tla, stene (eventualno pohištvo) izpraznjenih bolniških sob, kakor tudi v pripadajočih postranskih prostorih vseh onih, v katere so morebiti prišle kužne tvarine, se morajo razkužiti z 3 % lizolovo tekočino, in potem stene nanovo pobeliti.

To, kar je bilo ravno navedeno gledé razkuževanja bolniških sob in predsob v bolnicah, velja splošno tudi za vse hiše in prostore, v katerih so se dogodili slučajji kuge. Smejo se pa rabiti, po različni kakovosti predmetov, tudi druga uradno dovoljena razkužila (glej razglasilo deželne vlade za Kranjsko z dné 31. avgusta 1887, št. 8729, dež. zakonik VI ex 1888.), vrhutega posebno tudi klorasto in jedko apno, ali raztopnina zelenega mila. Stvari, ki niso posebne vrednosti, naj se sežgo. One bolj dragocene stvari, ki se ne dajo po dosedaj navedenih načinih razkužiti, češ, ker bi se preveč poškodovale, naj se pa najmanj 6 ur razpostavijo solnčnim žarkom; in sicer tako, da jih ti od vseh strani obsevajo.

Razkuževalno osebje naj nosi pri svojem delu v okuženih prostorih ne le posebne vrhnje hale, temveč tudi kapuce in čevlje iz nepremočljivega blaga, katere je potem tudi primerno razkužiti. Osebje, ki prenaša okužene predmete, naj vedno nosi nekaj razkužil s seboj, da se lahko takoj vrši razkuževanje, če se pri transportu, n. pr. kaka posoda s kužno vsebino razbije.

6. Kadar umrje za kugo uboleli ali sumljivi človek, mora zaviti strežniško osebje mrliča v rjuhe, napojene z najmanj 3% lizolovo tekočino in ga postaviti v zaprti nosilnici iz bolniške sobe v predsobo. Odtod prenesejo mrliški sluge mrliča v isti nosilnici v posebno, popolnoma izolirano mrtvašnico, v katero smejo vstopiti le ogledni zdravnik in mrliški sluge; tudi to osebje mora nositi pri svojem opraviu dolge, pralne hale, ki se po končanem delu odlože in primerno razkužijo.

Kako je postopati pri eventualno potrebnem raztelesenju mrliča, za to imajo že zdravniki v rokah posebna navodila.

Osebe, ki imajo opraviti s kužnimi mrličmi, ne smejo imeti nikakih poškodb na rokah, in si morajo po končanih opravih roke in druge dele telesa, ki so res ali le morebiti prišli z okuženimi tvarinami v dotiko, z najmanj 3% lizolovo tekočino razkužiti.

Pokopavanje kužnih mrličev se ima vršiti na isti način kakor ono tistih mrličev, ki so umrli za kolero.

7. Osebje, ki ima z mrličmi ali pri razkuževanju opraviti, se mora izolirati in zdravniško opazovati, pa ne le med časom, dokler ima opraviti s kužnimi mrličmi in kužnimi predmeti, ampak še 10 dni pozneje, in ne sme med tem časom neposrednje občeavati z drugimi osebami, pač pa sme opravljati prej ko slej svojo službo. Preden se izpuste te osebe iz opazovanja, se mora razkužiti vse njih telesno in posteljno perilo in njihova obleka.

8. Strežniško osebje kugobolnih ali kuge sumljivih ljudi, mora sploh paziti na največjo snažnost; osobito pa mora po vsakem opraviu dotične dele telesa, ki so prišli v dotiko z bolnikom, njega odpadki ali s temi onesnaženimi stvarmi, z najmanj 3% lizolovo tekočino skrbno razkužiti. Le takrat, kadar opravljajo svojo službo, smejo strežniki biti v bolniški sobi in morajo nositi tačas dolge, pralne hale, katere je po vsakem vidnem onesnaženju z odpadki bolnikov, najmanj pa po končani dnevi, oziroma nočni službi odložiti v posebnem prostoru in namočiti v posodi z 3% lizolovo raztopino tako, da jih razkužilna tekočina popolnoma pokrije.

Strežniki onih bolnikov, ki kašljajo in pljuvajo, naj, posebno kadar kašlja bolnik, ne bodo po nepotrebnem v neposrednji bližini njegovi, in naj nosijo tačas krinko (iz bate), ki pokriva nos in usta; ista naj se potem odloži in sežge.

Za strežnike morajo biti pripravljeni posebni prostori, da v istih jedó, spé, se oblačijo, kopljejo in umivajo; strežniki ne smejo priti z nikomur razen z oskrbujočim zdravnikom v neposrednjo dotiko; zato morajo druge osebe donášati jedi, pijače, zdravila in druge potrebne stvari.

Oni strežniki, ki imajo na razgaljenih delih telesa poškodbe (rane), če tudi prav neznatne, ne smejo opravljati službe, dokler niso te poškodbe popolnoma ozdravljene.

Strežniki naj se še potem, ko trajno nimajo več z kužnimi bolniki opraviti, 10 dni izolirajo in zdravniško opazujejo; preden se konča to nadzorovanje, se mora vse njih perilo (telesno in posteljno) kakor tudi obleka razkužiti.

9. Za oskrbujoče zdravnike veljajo splošno isti predpisi, kakor za strežniško osebje; glede na to pa, da zdravniki poznajo povsem bolezen in nevarnost, da se bodo torej strogo in vestno razkuževali in vse potrebne naredbe previdno in skrbno na sebi izvrševali, naj se pusti njih izoliranje; to pa tembolj, ker bi drugače za slučaj,

da se epidemija razširja, nastalo pomanjkanje zdravnikov. No, ogibajo naj se tudi zdravniki občevanja z drugimi, ako ni neobhodno potrebno.

Iz istih vzrokov se ne bode dalo vselej izvršiti izoliranje onih oseb, ki opravljajo pri kugobolnih duhovna opravila; vsekako pa morajo tudi duhovniki med tem opravilom, če mogoče pod nadzorstvom zdravnikov, paziti na iste varstvene naredbe, kakor zdravniki, in je tudi te treba še 10 dni potem zdravniško opazovati.

10. Vse osebe, ki imajo opraviti s kugobolnimi, kužnimi mrliči, razkuževanjem (zdravniki, strežniki, mrliško in razkuževalno osebje) naj se varstveno (preventivno) cepijo, seveda če v to privolijo; istotako prebivavci hiš, v katerih so se ponavljali slučajji kuge, in tudi druge osebe, posebno take, ki živijo v slabih higieničnih razmerah, ali pa, ki z mnogimi ljudmi občujejo.

11. Ker morejo tudi podgane in miši pripomoči k razširjevanju kuge, je obračati še posebno pozornost na te živali. Kadar se torej te živali najdejo poginjene na mestih, kjer jih navadno ni najti, ali kadar zapazimo, da jih je velika množina poginila, naj se dožene najprej vzrok smrti teh živali po bakteriološkem strokovnjaku; če se dokaže, da je bila kuga vzrok, da so poginile, morajo posebno za to določene osebe pobrati vse poginjene miši in podgane in jih sežgati; (to delo naj se vrši pod istimi varstvenimi naredbami, kakor je pri razkuževanju okuženih predmetov predpisano); obenem naj se pa tudi zabrani podganam in mišim, da ne pridejo v hiše in stanovanja, in naj se izkuša imenovane živali uničiti s strupom. Z osebami, ki so delale v kanalih, je ravnati potem tako kakor s strežniki kugobolnih.

Ker ni izključeno, da bi se tudi mačke se okužile, vsled dotike s podganami, mišmi in s kugobolnimi, ter potem razširjajo kugo, se je treba tudi na te živali ozirati, in ako so obolele, tako ž njimi ravnati, kakor z mišmi in podganami.

12. Ker se kuga prične vsikdar le s posameznimi slučajji obolenja, in število bolnikov začetkoma le polagoma narašča, se dá z gotovostjo zabraniti razširjanje te bolezni, če se le prvi slučajji pravočasno spoznajo in se potem umno nastopa z navedenimi odredbami. O tem pa morajo biti tako oblasti, kakor tudi ljudstvo popolnoma prepričani; nalog oblasti naj bode s poučevanjem delati na to, da se ljudstvo po nepotrebnem ne vznemirja, da se tako doseže umno sodelovanje prebivalstva v boju zoper to bolezen, in zabrani vsaka nepotrebna oškodba prometa.

A. Klein & Comp. v Ljubljani.

